

Hermeneutics and the interpretation of the content of a work of art

Solikha ALLAYAROVA¹

Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy

ARTICLE INFO

Article history:

Received November 2022

Received in revised form

10 November 2022

Accepted 25 December 2022

Available online

25 January 2023

Keywords:

sociology of art,
artistic creation,
aesthetic taste,
understanding and
explanation of artistic work,
expressive incompleteness.

ABSTRACT

The branching and specialization of sciences in the 21st century requires a unique knowledge and approach from researchers in understanding and interpreting the content of events. One such approach is hermeneutics, which is considered a theory of text interpretation. The ability to understand, interpret and react to the literary text, which is considered an object of social science, is related to the acquisition of hermeneutic knowledge by researchers. Hermeneutics, as a theory of understanding and interpretation of meaning, has a special place in the fields of social and humanities. In this article, we will try to reveal the importance of the hermeneutic approach in understanding and interpreting the content of works of art. In it, phenomena such as the sociology of art, aesthetic taste, and expressive incompleteness are interpreted in a philosophical-philological context.

2181-3663/© 2023 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol1-iss1-pp81-88>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Герменевтика ва бадий асар мазмуни талқини

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

санъат социологияси,
бадий ижод,
эстетик дид,
бадий асарни тушуниш
ва тушунтириш,
ифодавий
туғалланмаганлик.

XXI асрдаги фанларнинг тармоқлашуви, ихтисослашуви воқелар мазмунини тушуниш ва талқин қилишда тадқиқотчилардан ўзига хос билим, ёндашув талаб қилмоқда. Матнни талқин қилиш назарияси ҳисобланган – герменевтика ана шундай ёндашувлардан биридир. Ижтимоий фан объекти саналган бадий матнни тушуниш, талқин қилиш ва унга муносабат билдириш маҳорати тадқиқотчиларнинг герменевтик билимларни ўзлаштирганлиги билан боғлиқ. Герменевтика – маънони тушуниш ва талқин қилиш

¹ PhD in Philosophy, Associate Professor, Department of History and Philosophy, Philological Faculty, Denov Institute of Entrepreneurship and Pedagogy. Denov, Uzbekistan.

назарияси сифатида ижтимоий-гуманитар фан соҳаларида алоҳида ўринга эга. Ушбу мақолада бадий ижод асарлари мазмунини тушуниш ва талқин этишда герменевтик ёндашувнинг аҳамияти баҳоланган. Шунингдек, санъат социологияси, эстетик дид, ифодавий тугалланмаганлик каби ҳодисалар фалсафий-филологик контекстда талқин қилинган.

Герменевтика и толкование художественного произведения

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

социология искусства,
художественное
творчество,
эстетический вкус,
понимание и объяснение
художественного
произведения,
выразительная
незаконченность.

Многопрофильность и специализации наук в XXI веке требует от исследователей уникальных знаний и подходов в понимании и интерпретации значения событий. Одним из таких подходов является герменевтика, которая считается теорией интерпретации текста. Способность понимать, интерпретировать и проявлять свое отношение к художественному тексту, который считается объектом общественной науки, связана с приобретением герменевтических знаний. Герменевтика как теория понимания и толкования смысла занимает особое место в области социальных и гуманитарных наук. В данной статье оценено влияние герменевтического подхода в понимании и интерпретации содержания художественных произведений. Также, рассмотрены такие явления, как социология искусства, эстетический вкус, выразительная незаконченность в философско-филологическом контексте.

МАВЗУНИНГ ДОЛЗАРБЛИГИ

XX асрда асосан Германияда кенг ёйилган герменевтик тадқиқотлар бугунги кунга келиб, жаҳон фалсафасининг асосий йўналишларидан бирига айланди. Жамиятнинг барча соҳаларидаги каби санъатшунослик соҳасида ҳам герменевтик ёндашув вакиллари кўпайиб борди. Хусусан, санъат социологияси йўналишида бадий ижод моделларини қайта ишлаш, унинг тадқиқот қоидаларида “ички маъно”нинг ифодаланиши, санъат асари мазмуни талқини каби масалалар ўрганилмоқда. Бу тадқиқот йўналишида санъат, адабиёт, психология, социология, фалсафа соҳаларининг интеграллашган ҳодисалари таҳлил қилинади. Санъат социологияси жамиятнинг санъатни қабул қилиш ҳолати, даражаси, яна ҳам аниқроқ айтганда, “диди”ни ўрганиш билан, инсонларнинг эстетик дунёқарашини аниқлашга имкон яратади. Эстетика ва герменевтиканинг боғлиқлиги айнан шу соҳада кўзга ташланади. Яъни ҳар қандай гўзаллик, уни ҳис қилиш ва тушуниш қобилияти орқали идрок этилади. Тушуниш қобилияти ва эстетик дид бир-бирига узвий боғлиқ ҳолда ривожланиб боради. Инсон интеллектини ошгани сари, дид ҳам ўз-ўзидан юксалиб, нафислашиб боради. Умуман олганда, эстетика ва герменевтиканинг боғлиқлиги бадий ижод асарлари мазмунини тушунишда муҳим аҳамият касб этади. Бу ўзгаришлар диалектикаси ва динамикасини санъат социологияси белгилаб беради.

Ўтган асрда бадий асарни ҳис қилишда (қабул қилишда) тил структурасининг ўрганилишига, ҳодисани англашга эътибор берилди, натижада олдин фақат психологик-эмоционал ҳолат деб қабул қилинган санъатни тушуниш фалсафий аҳамият касб эта бошлади. Бундай ёндашув маънавий анъананинг фазо-вақтли масштабидан четга чиқиб, асарнинг ички маъносига, уни универсал тушуниш ва талқин қилишга урғу беради.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ

Санъатнинг герменевтик таҳлили бадий ижод асарларидаги феноменологик ғояларни тил структураси, шакллари, маъноларнинг асосида талқин қилиш, ўзига хос тушунилишини таъминлайди. Бу инсон мавжудлигини “ўйинли” тушунтиришга асосланган эстетик тадқиқотларда амалга оширилади. Ушбу қарашлар М.Бахтин, Г.Гадамер, К.Аппель, В.Изер ва бошқаларнинг тадқиқотларида санъат ва аудитория, санъат асари ва унинг инсонлар томонидан қабул қилиниши каби масалаларда тадқиқ этилган.

М.М. Бахтин томонидан ўрганилган бадий ижод герменевтикасида санъат ва аудитория, актёр маҳорати, томошабин, кузатувчи, санъат асари ва унинг инсонлар томонидан қабул қилиниши муаммолари тадқиқ қилинган. М.М. Бахтин фикрича, “Ўйин ва санъатнинг умумий томони иккисининг ҳам мутлоқ ҳаётий эмаслигида. Лекин уларнинг ҳаётий эмаслиги турлича – ўйин ҳаётни акс эттиради, санъат эса баён қилади”. Бизнингча, М.М. Бахтин ижтимоий воқеликнинг кўпроқ бадий ижод асарларида эстетик қабул қилиш, изтиробларни ҳис қилиш каби жиҳатларини ифодалаб, герменевтикани илмий билишдаги ўрнини очиқ қолдирган.

Ю. Манн, Э. Кассирер, К. Гирц каби олимларнинг тадқиқотларида бадий ижод асарларидаги рамзлар талқинига бағишланган муҳим хулосалар қайд этилган. Шунингдек, эстетик идрок ва санъатни тушунишнинг назарий асослари Ю. Боров, К. Аппель, В. Изер, Дж. Ваттимо ижодида ҳам учрайди. Нидерланд рассоми К.Аппель, рассом сифатида эстетик идрок ва тушуниш қобилятининг мувофиқлигини тадқиқ қилган. Немис тарихчиси ва адабиёт назариётчиси В.Изернинг герменевтик қарашларида Шлейермахер ижоди ҳамда феноменология таъсири сезилиб туради. В.Изер эстетик идрокнинг Шлейермахер яратган асарнинг кечинмалар (переживание) орқали ўзлаштирилишини ёқлаб, бадий ижод маъносининг тушунилишига эътибор қаратади.

БАДИЙ АСАР ВА УНИ ТУШУНИШ

Ўтган асрнинг машҳур файласуфларидан бири А.Камю оламни эстетик билишда тушунишга урғу бериб шундай дейди: “Агар инсон тўла маънода гўзалликнинг маъносини тушуниб етса, шу гўзаллик дунёни қутқаради”. Ҳақиқатан ҳам, моҳият ва мазмун англангандан кейингина, аниқроғи тушунилгандан сўнггина объектга нисбатан қадр-қиммат, қизиқиш кўникмалари шаклланади.

Бадий жараён инсондаги ҳиссиёт ва мушоҳадани бирлаштирувчи, бир маънони субъектив кечинма ва тушуниш орқали яхлит намоён қилувчи экзистенциал-феноменологик ҳолатдир. Бу жараён худди бадий англашнинг алоҳида, имтиёзли шакли сифатида намоён бўладиган яхлит интеллектуал-эмоционал вазиятидир. Бунда тадқиқот предмети бадий асарни қабул қилишни (ҳис қилишни) амалга оширадиган билиш объекти, ҳодисаси ҳисобланади. Ҳар

қандай тарихий, бадий асарни тушунишда, аввало унинг яратилиш тарихи, муаллиф шахсининг хусусияти, ундан кейингина давр ижтимоий-тарихий манзараси ўрганилади. Масалан, санъат асарининг яратилишини яхлит функциялаштирсак, қуйидаги учта типологик ҳолатни санаб ўтиш мумкин:

- рассомнинг ижодий йўли;
- санъатнинг хусусий маҳсули;
- унинг мухлис томонидан қабул қилиниши.

Мазкур ҳолатга нисбатан айтиш мумкинки, ҳар қандай ижодкор асарни ўзининг ижодий услубига таянган ҳолда яратади, яъни тасаввур ва тушунчаларини ички борлигининг миқёслари даражасида тасвирлайди. Тугалланган санъат асари яхлит, хусусий мазмунга эга бўлади. Бу иккинчи босқич бўлиб, учинчи босқичда асар мазмуни якка мухлисга кўчади ва асарнинг яратилиш мақсади – маънавий фориғланиш (Аристотелда “катарсис”) рўй беради. Демак, санъат асари мухлисга маънавий енгиллик бера олгандагина, ижод йўли мақсадини оқлайди.

Санъатнинг идрок этилишида бадий коммуникация ҳам муҳим ўрин тутаяди. Бадий коммуникацияда “рассом-асар-мухлис” қуйидаги шаклда намоён бўлади:

- рассом ўзининг бадий ғоялари билан воқеликни идрок этади, унинг намоён бўлиши ва жараёнларига ижодий ёндашади ҳамда уни асарида акс эттиради;
- бадий асар ўзида белгилар тизими ёрдамида бадий ахборотни акс эттирган воқеликни намоён этади;
- аудитория ва асарнинг қабул қилиниши бадий коммуникацияга ҳулоса ясайди.

Бу жараёнда код – белгиларнинг ифодаланиши муҳим ўрин тутаяди. Жумладан, рассомнинг белгилар воситасида акс эттирилган маънавий дунёси билан мухлис маънавий дунёсидаги мазмунли белгилар яқинлиги бадий коммуникациянинг узвийлигини таъминлайди. Масалан, машҳур рассом Пабло Пикассонинг асарларини барча томошабинлар учун бир хил тушунарли дейиш қийин. Чунки, Пикассо дунёқараши ва уни ифодаловчи тилнинг ўзига хослиги бадий асар мазмунини тушунишда мураккаблик туғдиради. Шунинг учун ижодкор ички оламининг “код”ларини очиш бадий ижод герменевтикасининг асосий вазифаси саналади.

Таъкидлаш жоизки, санъат асари, хусусан тасвирий санъат, мухлисда икки ҳолатда кучли таъсир уйғотади: биринчидан, асарда мухлиснинг ўтмиши, ҳаётий тажрибаси билан боғлиқ нозик хотира, ҳисларни ёдга олувчи белгилар бўлса; иккинчидан, асарда мухлиснинг орзу-идеали билан боғлиқ тасаввурлар ифодаланган бўлса. Аслини олганда, бадий ижод асарини эстетик идрок этиш мураккаб ҳодиса. Чунки бунда объектнинг асл ҳолати якка рассом ижоди орқали тасвирланади, субъектнинг ҳаёлий тасаввурлари тасвирга кўчади. Матн герменевтикасида бўлгани каби, бадий ижод герменевтикаси ҳам романтизм, реализм, сюрреализм, модернизм каби босқичларни босиб ўтган. Агар мумтоз санъатда романтизм, яъни ҳаёлий образларни яратиш устун бўлган бўлса, ҳозирги кунда модерн санъатда реал воқеликни ифодалаш кенг тус олган. Масалан,

Леонардо да Винчининг Мона Лиза асарини олайлик, тарихий далилларга кўра, расм бу асарда ўзининг идеалини тасвирлаган, уни ҳар қандай нуқсонлардан холи яратган. Бундай вазиятни адабиётшуносликда яна ҳам аниқроқ тушунтиришимиз мумкин: Абдулла Қодирийнинг Кумуш образи идеал образ сифатида яратилган бўлса, Тохир Маликнинг Асадбек образи реал тасвирланган. Ўйиборлиси шундаки, ўқувчи Асадбек образини Кумуш образидан кам яхши кўрмайди. Биз бунинг сабабини инсонларнинг тафаккури, дунёқарашидаги ўзгаришларда деб биламиз, яъни ҳозирги замон ўқувчиси ёки санъат мухлиси воқеликни борлигича идрок этишга, қабул қилишга мойил, уни энди мумтоз даврдаги каби идеал образлар билан “алдаб” бўлмайди.

Энди бадиий ижод асарининг сахнадаги ижросига тўхталамиз. Саҳна асари мазмунининг ўзлаштирилиши бадиий адабиёт ва расмчиликка нисбатан мураккаброқ ҳодиса. Чунки, бадиий ижод ва расм талқинида мазмун бир субъект ва объект ўртасида амалга ошади. Пьеса ижроси эса, мазмуннинг бир неча босқичли кўчишида амалга ошади. Яъни, биз мазмуннинг кўчишини қуйидагича келтирамиз: аввало, ёзувчи асарга мазмун бағишлайди, иккинчи босқичда пьесага сценарист мазмун беради, учинчи босқичда сахналаштирувчи режиссер сценарийни ўрганиб, ўз тушуниш доирасига кўра, ролларни актёрларга тақсимлайди, тўртинчи босқичда актёр ўзига берилган қаҳрамон ролини ўзи тушунганича (ҳис қилганича) ижро этади, сўнгги, бешинчи босқичда, актёр ижро этган ролни томошабин ўз тушуниши доирасида қабул қилади. Демак, асарнинг яратилиши ва томошабинга етиб бориши камида беш маротаба мазмун уфқларининг алмашилиши билан амалга ошади. Бу жараённинг ўзига хослиги шундаки, айрим ҳолатларда асарнинг томошабинга етиб бориши унинг биринчи ҳолатидан ҳам кўра чуқурроқ маънога эга бўлиши, кечинмаларга бой бўлиши мумкин, ёки аксинча, чуқур ва кучли ёзилган асар енгилроқ маънога эга бўлган спектакл шаклида намоиш этилиши мумкин. Умуман олганда, саҳна асарини ҳиссий ва интеллектуал қабул қилиш қуйидагиларни ўз ичига олади:

- томошабин шахси ва асар ўртасида ўзаро ҳамфикрлиликнинг туғилиши;
- бадиий ижод асари маъносининг ўрганилиши ва белгилар тизимининг “ўқиб” чиқилиши;
- маънонинг талқин қилиниши;
- асарнинг баҳоланиши.

Аудиторияда бадиий асарнинг ҳис қилиниши санъатни тушунишнинг бир кўриниши сифатидаги ижтимоий-ижодий жараёндир. Воқеаларнинг айнан бадиий кечинма орқали эмпирик тасвирланиши ижтимоий табиат ва санъатнинг ўзаро функцияларига қанчалик аҳамиятли эканлигини билдиради. Билишга қаратилган оддий психологик реакция ўз ичига мураккаб, кўпўлчамли тузилишдаги ўзаро муносабатларни олади. Шунинг учун бадиий ижод асарини тушунишни фақат маданий далил деб олиш тўғри бўлмайди, у (тушуниш) ўқувчи ва бадиий асар ўртасидаги кўп қиррали ҳиссий-интеллектуал муносабатлар орқали амалга ошади.

Бадиий жараёнларга мурожаат қилинганда асар ва аудитория ўртасида муайян адекватлик юзага келади. Асарни яхши тушуниш учун аудитория (ёки якка кузатувчининг) ўз ички дунёсидаги барча имкониятларини ишга солиши керак. Лекин доим, ҳаммада ҳам бундай муносабат юзага келмайди. Шунинг учун санъатни тушуниш индивидуал ҳодисадир.

Бадий асар муаллифи худди спектаклдаги актёр сингари асарнинг энг холис баҳоловчиси, ёки ўз асарининг энг моҳир талқин қилувчиси бўла олмайди. Воқеаларни четдан туриб кузатувчи томошабинда эса, қаҳрамонлар ҳаракатини таҳлил қилиш, улар ҳақида тўла маълумотга эга бўлиш имконияти мавжуд. Бу жараёнларнинг барчасига, яъни бадий ижод асарини тушунишга ўткир зеҳнли томошабин керак, фақат шундагина асар холис ва мукамал қабул қилинади. Демак, бадий ижод асарининг баҳоланиши чуқур мазмунли асар (матн), юксак маҳоратли ижрочи (ҳаракатдаги актёр) ва ўткир зеҳнли томошабинга бирдек боғлиқ.

Бадий асарнинг энг асосий хусусияти унинг образлилигидир. Бадий ижод ижтимоий онгнинг шундай турики, у бадий образ асосига қурилади. Бадий образ эса, ўз характериға кўра, замирида чексиз маъноларни сақлаши мумкин. Образнинг асосий хусусияти унинг “ифодавий тугалланмаганлиги” ва у билан боғлиқ кўпмаънолилигидадир.

Ифодавий тугалланмаганлик образ замиридаги маъноларнинг бирдан ортиқлиги, бу маънони буткул айтиб тугатилмаганлигида намоён бўлади. Бадий ижод намуналари ичида бир неча асрлар давомида кишилар ҳайратига сабаб бўлаётган буюк асарларни санаб ўтсак, уларнинг асл қиммати айнан – ифодавий тугалланмаганлигида эканлиги аён бўлади. Масалан, Леонардо да Винчининг афсонавий Мона Лиза асари фикримизнинг ёрқин намунасидир.

Ушбу асарға киши кўтаринки кайфиятда қараса, жилмайиб турган аёлни, тушкун кайфиятда қараса ғамга ботган аёлни кўради. Инсоният тарихида яратилган бадий ижод намуналарининг айнан кўпмаънолилиги, уларға “мумтозлик” мақомини беради.

Бадий асарларни тушунишда Геннекен қонуни ҳақида тўхталиб ўтиш лозим. Бу қонунга мувофиқ, бадий асар эстетик, психологик ва ижтимоий нуқтаи назардан таҳлил қилиниши керак. Бадий тадқиқотчи аввало, бадий асар туғдирадиган ҳиссиётлар хусусиятини тадқиқ этиши лозим. Кейингина ёзувчининг (яъни муаллифнинг) руҳий хусусияти, охирида эса, асарни идрок этиш орқали онгда содир бўладиган ҳолатлар асосида рассом ва томошабинлар ўртасидаги боғлиқни ўрганиши лозим. Э. Геннекеннинг мазкур ёндашуви, тарихий матнларни ўрганишнинг Сент-Бёв методидан тубдан фарқ қилади. Агар тарихни ўрганишда муаллиф босиб ўтган йўл ва мотивларға аҳамият қаратилса, бадий ижод асар мазмунини тушунишда, аввало, асарнинг ўзидан олиш мумкин бўлган маъно муҳим саналади.

БАДИЙ АСАРНИНГ ПРАГМАТИК ВА ЭВРИСТИК ХУСУСИЯТИ

Бадий адабиёт намуналарини турли даврларда мутоалаа қилганда ҳам мазмуннинг ўзгариши ҳодисаси рўй беради. Масалан, дунёнинг кўплаб тилларига таржима қилинган Пауло Коэльонинг “Алкимёгар” асарини ҳар сафар ўқиганимизга ундан янги-янги маънолар топамиз. Бу янги маъноларнинг кашф этилиши ўқувчи руҳий-эмоционал ҳолатига, яшаётган ижтимоий-тарихий муҳитига, унинг маънавий камолотиға боғлиқ тарзда ўзгариб, бойиб боради. Шу жиҳатдан ҳам, бадий ижод асарини герменевтик тадқиқ этиш илмий матннинг таҳлилидан бой ва серқиррадир. Инсон ҳаёт тажрибасининг ўсиши, анъаналарнинг ўзгариши ҳам унинг тушуниш, идрок қилиш қобилиятини ривожлантириб, ўзгартириб боради. Масалан, мактаб ёшида Навоий ғазалларини

ёддан айтган бўлсак, 10–15 йил ўтгандан сўнг, биз ғазал мисраларини ёдлашга эмас, балки сўзлар мазмунини тушунишга кўпроқ ҳаракат қиламиз. Демак, вақт ўтиши билан инсоннинг объектга нисбатан мотив-мақсадлари ҳам ўзгариб боради.

Одатда, бадиий матнни тушунишда матн заминидаги маъно ва унинг муаллифи айтмоқчи бўлган фикр, ғояни уқиб олишга интиламиз. Бироқ муаллиф қанча ҳаракат қилса ҳам, матнда ўз қарашларини тўлиқ ифода қилай олмайди. Айни пайтда, ижодкор айтмоқчи бўлган ғоядан кўра кўпроқ нарса, унинг ўзи англамаган ҳолда матнда акс этган бўлиши ҳам мумкин. Бадиий матн билан мулоқотга киришган индивид ўз онгида мавжуд ахборот билан матндаги мазмунни ифодаловчи бирликларни солиштириб бориб, матнни талқин этади. Англашдан фарқли ўлароқ, бадиий матнни тушуниш – ўқувчининг маданий фаолияти, тажрибаси, дунёга муносабати билан боғланади.

Ижодкор – бадиий матннинг яратувчиси асарга (матнга) ўз фикрларини муайян ният (мотив) асосида, ўзига хос оҳанг воситасида сингдиради. Лекин бу оҳанг, шаклни ўқувчи ўз дунёқараши доирасида қабул қилади. Ўқувчининг савиясига қараб асардан аниқланадиган маънолар ўзгариб туради. У ўзининг ҳаётий ва бадиий тажрибаси билан худди шу жиҳатларни асарига сингдирган муаллифнинг асари маъносини бойитади. Ижтимоий ҳаётнинг тез ўзгариши оқибатида асарни тушунишда ҳам ўзгаришлар бўлиши мумкин. Фақат шу ҳолатлардагина бадиий асар уни яратган муаллифдан юқори туради. Образлилик ва кўпмаънолилиқ инсон тафаккурини мулоҳаза юритишга, таҳлилий тафаккур қилишга мажбур этади. Шунга кўра, бадиий ижод асарларини герменевтик таҳлил қилиш дунёқарашни кенгайтирувчи асосий омиллардан биридир. Зеро, санъатшунос Ю. Манн таъкидлаганидек: “Буюк асарлар ҳаётийлигининг сири доимо уларнинг кўп қатламлилигига асосланади”.

Бадиий талқинда бадиий асар образлари, сюжети бошқа санъат туридаги образга ўгирилади (масалан, рақсдаги ҳаракатлар рассомликда ранг-тасвир тилига). Лекин бу жараёнларда дастлабки – мантиқий, илмий йўл билан асарни талқин қилиш етакчи ўринда туришини доим эътиборда тутиш лозим.

ХУЛОСА

Умуман олганда, талқиннинг дастлабки турида асарнинг илмийлиги билан бирга, оддий китобхоннинг асар мазмунини тушуниши тўғрисидаги қарашларининг аҳамияти ҳам катта. Шу жиҳатдан, фалсафий герменевтика объекти филологик герменевтика (тилшунослик) объектдан кенгроқ бўлиб, асарнинг ҳар турдаги талқинлари мавжуд бўлишини эътироф этади. Биз эса, мана шу жиҳат – асар мазмунини тушуниш ва тушунтиришда дастлабки ҳолатлар (мантиқийлик ва илмийлик) билан бирга, ўқувчининг субъектив-индивидуал ҳолатларини ҳам таҳлил этишга эътибор қаратамиз.

Асар мантиқийлик асосида талқин этилар экан, унда илгари сурилган фикрнинг ғоявий йўналиши хусусиятларига эътибор қаратилади ва ҳар қандай ижод асари мавжуд ижтимоий муҳит кайфиятига мослаштирилади (масалан, ўтган асрдаги сиёсий тузум даврида айрим ижод асарларининг нотўғри талқин қилиниши). Бундай ҳолатларда асарнинг асл мазмуни моноинтерпретация (масалан, яқка сиёсат) таъсирига тушиб қолади. Ягона, айниқса, сиёсат таъсиридаги талқин илм ва бадиий ижоддаги ҳар қандай янги фикрни бир қолип ичида таҳлил қилишга олиб келади ва янгича тафаккур учун катта тўсиққа айланади.

Юқоридаги фикрларни умумлаштирган ҳолда айтиш мумкинки, аввало, ижтимоий ҳаётда инсоннинг тушунилиши унинг ҳаёт мазмунини белгилайди, яъни биз фақат бизни тушунган муҳитдагина яшай оламиз, фаолият юрита оламиз. Иккинчидан, бадий ижод асарларини герменевтик таҳлил қилиш бугунги кунда миллатимиз мустақиллигини мустаҳкамлашга хизмат қиладиган омиллардан бири сифатида аввало, ижодкорнинг соф мақсадини баён этиш имкониятини яратади. Учинчидан, бузиб кўрсатилган тарихий меросимизни қайта тиклаб, аждодларимиз фикрларини холис, объектив ўрганиш имконини яратади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Bingham C. (2005). The Hermeneutics of Educational Questioning. Educational Philosophy and Theory, 37(4), 553-565. <https://doi.org/10.1111/j.1469-5812.2005.00140.x>
2. Gadamer H.-G., Misgeld D., & Nicholson G. (1992). Hans-Georg Gadamer on education, poetry, and history: applied hermeneutics. State University of New York Press.
3. Vattimo G. Beyond Interpretation: The Meaning of Hermeneutics for Philosophy. Tr. by David Webb. – Stanford: Stanford University Press, 1997. – 140 p.
4. Аллаёрова С.Н. Герменевтика // Ўқув қўлланма. – 2017.
5. Аппель К. “Кобра” в Москве. – М.: Художник, 1997. – 284 с.
6. Бахтин М.М. Автор и герой: к философским основам гуманитарных наук. - СПб.: Питер, 2000. – 364 с.
7. Боров Ю.Б. Искусство интерпретации и оценки: Опыт прочтения «Медного всадника». – М.: Советский писатель, 1981. – 399 с.
8. Боров Ю.Б. Эстетика. Учебник. -М.: Высшая школа, 2002. – 511с.
9. Гадамер Х.Г. Актуальность прекрасного. – М.: Искусство, 1991. – 384 с.
10. Геннекен Э. Опыт построения научной критики. –СПб.: Европейский Дом, 2001. –С. 24–32.
11. Гирц К. Интерпретация культур. – М.: РОССПЭН, 2004. – 560 с.
12. Изер В. Акт чтения. – М.: Наука, 1976. – 698 с.
13. Изер В. Изменение функций литературы. Процесс чтения: феноменологический подход // Современная литературная теория. Антология. – М.: Флинта; Наука, 2004.
14. Изер В. Рецептивная эстетика. Герменевтика и переводимость // Академические тетради. Выпуск 6. – М.: Независимая академия эстетики и свободных искусств, 1999.
15. Изер В. Условное и воображаемое. – М.: АСТ, 1991. – 432 с.
16. Камю А. Бунтующий человек. – М.: Политздат, 1990. – С. 21.
17. Кассирер Э. Философия символических форм: В 3 тт. / Пер. с нем. С.А. Ромашко. – М.: – СПб.: Университетская книга, 2002.
18. Манн Ю. Диалектика художественного образа. – М.: Наука, 1987. – С. 106.
19. С.Н. Аллаярова (2021). Философский анализ сущность и познания гуманитарного текста. Academic research in educational sciences, 2 (NUU Conference 1), 187–189.